

Κεφάλαιο 5: Εξορία και Σκιές (1962-2001)

Ακόμα και αν μερικοί αναρχικοί -είτε εμπλέκονταν είτε όχι σε βίαιες αντιπολιτευτικές ενέργειες- είχαν πάει στην εξορία ήδη από τα μέσα του 1960, μέχρι το καλοκαίρι του 1961, όταν άρχισε η μαζική φυγή προς τις ΗΠΑ. Δεν ήταν η πρώτη φορά που οι αναρχικοί της Κούβας είχαν βρει καταφύγιο στη χώρα αυτή. Από τα τέλη του 19ου αιώνα, το Key West, η Tampa και η Νέα Υόρκη ήταν τα μέρη που επιλέχθηκαν από διωκόμενους Κουβανούς ελευθεριακούς επειδή προσέφεραν τις καλύτερες ευκαιρίες για να κερδίσουν τα προς το ζην, και επειδή οι πόλεις της Φλόριντα ήταν αρκετά κοντά στην Κούβα για να συνεχίσουν τον πολιτικό αγώνα. Κατά τη διάρκεια των δικτατοριών Machado και Batista, εξόριστοι αναρχικοί είχαν πάει στις πόλεις αυτές και έτσι οι Κουβανοί αναρχικοί είχαν επαφές με αναρχικές ομάδες και από άλλες πόλεις των ΗΠΑ.

Οι μεταναστευτικοί νόμοι των ΗΠΑ είχε σκληρύνει έναντι των αναρχικών κατά τη δεκαετία του 1920, και αυτοί οι νόμοι ήταν ακόμα σε ισχύ στις αρχές του 1960 - όπως πολλοί θα θυμούνται είχε άδικα απαγορευτεί η είσοδος στη χώρα σε πολλούς πολιτικούς πρόσφυγες. Αλλά η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Πολιτογράφησης έκανε μια εξαίρεση για τους Κουβανούς αναρχικούς που διέφευγαν από τη δικτατορία του Κάστρο, προφανώς πιστεύοντας ότι «ο εχθρός του εχθρού μου είναι φίλος μου» και ότι οι Κουβανοί αναρχικοί ήταν, επομένως, πιθανοί πολιτικοί σύμμαχοι. Αυτό που είναι βέβαιο είναι ότι οι αρχές των ΗΠΑ ζήτησαν από το σύνολο σχεδόν των νέων προσφύγων να τους πουν τις πολιτικές τους συνδέσεις. Οι Κουβανοί ελευθεριακοί ήταν ειλικρινείς σχετικά με αυτό το θέμα, και έτσι τους επιτράπηκε η είσοδος και η εγκατάσταση στις Ηνωμένες Πολιτείες. Είναι επίσης αλήθεια ότι, όπως και άλλες φορές, ήταν ασυνήθιστο να συναντήσεις έναν Κουβανό εξόριστο που να σκεφτόταν να μείνει στις ΗΠΑ για πολύ καιρό. Όλοι οι νεοφερμένοι, συμπεριλαμβανομένων και των ελευθεριακών, ήταν πεπεισμένοι ότι η επιστροφή στην Κούβα ήταν κοντά και σχεδίαζαν την στρατηγική τους κατά του Κάστρο ανάλογα.

Το καλοκαίρι του 1961, συγκροτήθηκε επίσημα το Movimiento Libertario Cubano en el Exilio (MLCE - Ελευθεριακό Κουβανικό Κίνημα στην Εξορία) στη Νέα Υόρκη από τους όχι και τόσο ευάριθμους εξόριστους στην πόλη αυτή. Την ίδια στιγμή, συγκροτήθηκε μια άλλη ελευθεριακή ομάδα στο Μαϊάμι. Η ομάδα αυτή περιλάμβανε τους Claudio Martinez, Abelardo Iglesias και Rolando Pinera, και ήταν γνωστή ως η General Delegacion (Γενική Αντιπροσωπεία) (του MLCE). Το Τμήμα της Νέας Υόρκης (του MLCE) αποτελείτο σχεδόν εξ ολοκλήρου από τα μέλη του Sindicato Gastronomico, συμπεριλαμβανομένων των Juan R. Alvarez, Floreal και Omar Dieguez, Bartolo Garcia,

Fernando Gomez, Manuel Rodriguez και Juan Fidalgo. Ο Fidalgo έκανε μέσω του Gomez, τις πρώτες επαφές με τους εξόριστους Ισπανούς αναρχικούς της Club Aurora στη Βοστώνη. Εκείνη την εποχή, υπήρχε και μια άλλη ομάδα Ισπανών ελευθεριακών εξόριστων στη Νέα Υόρκη, συγκεντρωμένη γύρω από το μακροχρόνιο αναρχικό περιοδικό *Cultura Proletaria*. Οι Κουβανοί καθιέρωσαν επίσης καλές σχέσεις με αυτή την ομάδα.

Αλλά χωρίς αμφιβολία, η κύρια πηγή αλληλεγγύης και συνεργασίας για τους νεοαφιχθέντες Κουβανούς ήταν η αναρχική ομάδα Libertarian League (Ελευθεριακή Ένωση) της Νέας Υόρκης, με πιο γνωστές φυσιογνωμίες τους Sam Dolgoff και Russell Blackwell. Ο Russell Blackwell είχε πολεμήσει ως εθελοντής στον Ισπανικό Εμφύλιο Πόλεμο και είχε αξιοσημείωτη ευθύνη στο αμερικανικό αναρχικό κίνημα, παρά, ή ίσως εξαιτίας του τροτσκιστικού του παρελθόντος. Ο Sam Dolgoff εκείνα τα χρόνια ήταν μία από τις πιο σεβαστές προσωπικότητες του βορειοαμερικανικού αναρχισμού και μετά από μια μακρά επαναστατική σταδιοδρομία είχε επίσης σημαντική επιρροή στην αμερικανική αριστερά. 1

Πάντα στο πλευρό του -και μερικές φορές μπροστά του- ήταν η συντρόφισσά του Esther Dolgoff, η οποία είχε επίσης εμπλακεί στην ταξική αναρχική πολιτική από τα νεανικά της χρόνια. Ένα άλλο αξιοσημείωτο μέλος αυτής της ομάδας ήταν ο Abe Bluestein, ο οποίος διατήρησε επίσης στενές σχέσεις με τους Κουβανούς. Το 1954, η ομάδα αυτή είχε ιδρύσει την Libertarian League, η οποία είχε ως όργανό της το ενημερωτικό δελτίο με τίτλο «Views & Comments» («Απόψεις & Σχόλια»). Ο Dick Ellington ήταν μέλος της ομάδας που παρήγαγε αυτό το ενημερωτικό δελτίο. 2 Χωρίς τη συνεργασία των μελών της Libertarian League, το έργο των Κουβανών εξόριστων αναρχικών θα ήταν πολύ πιο δύσκολο.

Ήδη σε αυτήν την περίοδο η συλλογή χρημάτων είχε αρχίσει μεταξύ των αναρχικών στις ΗΠΑ, το Μεξικό, τη Χιλή, την Αργεντινή και σχεδόν ολόκληρη την Ευρώπη, με σκοπό να βοηθηθούν απειλούμενοι Κουβανοί αναρχικοί ή/και οι οικογένειές τους να αποκτήσουν βίζα και να φύγουν από τη χώρα. Οι συνθήκες ζωής αυτά τα χρόνια για τους εχθρούς του καθεστώτος ήταν απερίγραπτες. Υπέφεραν επίσης στις πιο χειρότερες πολιτικές φυλακές που γνώρισε ποτέ η Κούβα. Έπρεπε να προσαρμοστούν σε απάνθρωπες συνθήκες και να υποφέρουν ένα μαρτύριο σε καθημερινή βάση στα χέρια των δεσμοφυλάκων τους, Κουβανούς τέτοιους οι οποίοι επιδίδονταν με αυτή τη σκληρότητα στο όνομα του «σοσιαλισμού». Η επιθυμία της απόδρασης από αυτό το μεγάλο μπουντρούμι που είχε μετατραπεί η Κούβα είχε γίνει έμμονη ιδέα για σχεδόν όλους τους Κουβανούς.

Οι δωρεές τον Αύγουστο του 1961 ανήλθαν σε \$2,088 (που ισοδυναμεί με περίπου \$11.600 σήμερα), κάτι που προκάλεσε την έκρηξη του Gaona (σ.σ. DDG - Documento de Gaona, ο οποίος κατήγγειλε τους εξόριστους αναρχικούς) το Νοέμβριο του ίδιου χρόνου. Τα χρήματα αυτά, σύμφωνα με τα λογιστικά στοιχεία του Claudio Martinez, ταμία του MLCE, προήλθαν από πολλά διαφορετικά μέρη. Για παράδειγμα, οι σύντροφοι του «Freie Arbeiter Stimme», αναρχική εφημερίδα που εκδιδόταν στη γλώσσα γίντις στη Νέα Υόρκη, συνεισέφεραν \$425. Άλλα \$601 προήλθαν από την SIA στην Αργεντινή. Αρκετά άλλα άτομα συνέβαλαν, επίσης, συμπεριλαμβανομένων των Agustin Souchy και ενός Ολλανδού αναρχικού, ο οποίος δήλωσε ότι η δωρεά του έγινε για ανθρωπιστικούς λόγους και ότι η παρέμενε συμπαθής προς την κουβανική επανάσταση. (Αυτό ήταν χαρακτηριστικό της ευρωπαϊκής αναρχικής σύγχυσης σε σχέση με τους Κουβανούς αναρχικούς και την κυβέρνηση του Κάστρο).

Αυτή η συλλογή χρημάτων έφερε πάνω από 66 συντρόφους και μέλη των οικογενειών τους στις ΗΠΑ, την ίδια στιγμή που οι Κουβανοί αναρχικοί στην εξορία άρχισαν μια εκστρατεία ξεσκεπάσματος του μαρξιστικού-λενινιστικού καθεστώτος που έπληττε την Κούβα. Αλλά προς έκπληξη των Κουβανών αναρχικών, μετά την αρχική επιτυχία της οικονομικής έκκλησης, την οποία θα έπρεπε να έχουν ενισχύσει περισσότερο όσοι ήταν εξοικειωμένοι με το κουβανικό πρόβλημα, άρχισαν να αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Υπήρχαν δύο πρωταρχικοί λόγοι για τη μείωση των εισφορών: 1) η μη αναμενόμενη ζημιά που είχε κάνει το ντοκουμέντο DDG σε χώρες όπως το Μεξικό, η Βενεζουέλα και η Αργεντινή και 2) το γεγονός ότι δεν ανταποκρίθηκαν όλοι οι νεοφερμένοι στις ΗΠΑ Κουβανοί στις σχετικές εκκλήσεις. Ενόψει των ανωτέρω, από τα μέσα του 1962, το MLCE είχε καθιερώσει ένα σύστημα συνδρομών από \$2 ανά μήνα για κάθε μέλος, με τα οποία καλύπτονταν τα πιο πιεστικά έξοδα, δηλαδή η βοήθεια σε νεοφερμένους συντρόφους τους και η εκστρατεία για τους Κουβανούς πολιτικούς κρατούμενους. Και υπήρχε σημαντικός αριθμός από αυτούς.

Οι αναρχικοί της Κούβας υπέστησαν την ίδια τιμωρία με άλλους Κουβανούς που κατηγορούνταν για «αντεπαναστατικά» εγκλήματα. Η κακοποίηση, η κακομεταχείριση, ακόμα και τα βασανιστήρια σε βάρος των πολιτικών κρατούμενων στην Κούβα κατά τη διάρκεια των τελευταίων τεσσάρων δεκαετιών είναι καλά τεκμηριωμένα από τη Διεθνή Αμνηστία και άλλες οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι κακοποιήσεις αυτές ήταν χειρότερες από αυτές που επιφυλάχθηκαν σε πολιτικούς κρατούμενους στις περισσότερες άλλες χώρες, όπως φαίνεται και από τη μαρτυρία του Marcelo Salinas (που φυλακίστηκε το 1917-1918 στις ΗΠΑ, την Ισπανία και την Κούβα), του Abelardo Ιγκλέσιας (που φυ-

λακίστηκε στη Γαλλία το 1939) και του Casto Moscu (που φυλακίστηκε στην Κούβα το 1933). Σε τέτοιες περιπτώσεις, αν ο κατηγορούμενος αποδέχεται την ποινή του χωρίς πολλές διαμαρτυρίες και δεν δημιουργεί προβλήματα στη φυλακή, οι αρχές γενικά απελευθερώνουν τον κρατούμενο στο τέλος, χωρίς να καταφεύγουν τόσο σε σωματική βία.

3

Αλλά αυτό δεν συνέβαινε στην Κούβα του Κάστρο. Μια σημαντική διαφορά μεταξύ του καθεστώτος του Κάστρο και των προκατόχων του ήταν ο τεράστιος αριθμός των πολιτικών κρατουμένων. Ο Κουβανός συγγραφέας Juan Clark σημειώνει: «Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, ο μεγαλύτερος αριθμός των πολιτικών κρατουμένων ήταν 60.000 κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960. Η Διεθνής Αμνηστία υπολογίζει ότι από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 ο συνολικός αριθμός ήταν περίπου 20.000». Φυσικά, στις απαρχές του καθεστώτος Κάστρο, δεν υπήρχαν αρκετές φυλακές για να στεγάσουν αυτούς τους τεράστιους αριθμούς των πολιτικών κρατουμένων, έτσι ο Κάστρο ξεκίνησε μια εκστρατεία για την κατασκευή φυλακών.

Περίεργως, σύμφωνα με τους πολιτικούς κρατουμένους που απελευθερώθηκαν κατά τη δεκαετία 1970-1980, ο πληθυσμός των πολιτικών κρατουμένων στα γκουλάγκ της «σοσιαλιστικής» Κούβας προερχόταν συντριπτικά από την εργατική τάξη και τους αγρότες. Δεν πρέπει να υπάρχει διαφωνία σχετικά με αυτό, δεδομένης της μάζας των αποδεικτικών στοιχείων: το καθεστώς του Κάστρο δίωκε τους προλετάριους και αγρότες εχθρούς του πολύ πιο έντονα από ό,τι τους καπιταλιστές εχθρούς του. Πολλοί αναρχικοί υπέφεραν πολύ υπό αυτή την πολιτική.

Η μαρτυρία των αναρχικών πρώην πολιτικών κρατουμένων Luis Linsuain (ο οποίος είχε αρχικά καταδικαστεί σε θάνατο για απόπειρα δολοφονίας του Ραούλ Κάστρο), Placido Méndez και Isidro Moscu, όλοι εκ των οποίων εξέτισαν ποινές μεταξύ 15 και 20 χρόνια φυλάκισης, περιγράφει τις καταχρήσεις σε βάρος των πολιτικών εχθρών του Κάστρο. Κατά τα πρώτα χρόνια μετά την επανάσταση, όταν ο αριθμός των πολιτικών κρατουμένων ξεπέρασε κατά πολύ τον διαθέσιμο χώρο των φυλακών, οι κρατούμενοι ζούσαν σε πολύ περιορισμένο χώρο. Η μεταχείριση στις φυλακές του Κάστρο ήταν (και, προφανώς, εξακολουθεί να είναι) βάνουση. Εκείνοι που καθυστερούν να ανταποκριθούν στις διαταγές εξωθούνται να το κάνουν μετά τον ξυλοδαρμό τους με ρόπαλα ή το χτύπημά τους με ξιφολόγχες. Οι φυλακισμένοι αναγκάζονταν να εργαστούν σε λατομεία ή φυτείες ζάχαρης ή σε κάποια άλλη σκληρή σωματική εργασία. Οι αρχές υιοθέτησαν επίσης ένα σύστημα που το εισήγαγαν από την ΕΣΣΔ, σύμφωνα με το οποίο οι κρατούμενοι οι οποίοι μελετούν και παρακολουθούν μαθήματα μαρξισμού-λενινισμού τυχαίνουν καλύ-

τερης μεταχείρισης από ό,τι εκείνοι που αντιστέκονται στο εν λόγω σύστημα καρότου και μαστιγίου.

Εκείνοι που αρνούνται να συμμετάσχουν σε αυτό χαρακτηρίζονται επικίνδυνοι «αδιάλλακτοι» από τις αρχές. Αυτοί οι κρατούμενοι αντιμετώπιζαν τέτοιες παρενοχλήσεις που πολλοί κατέφευγαν σε απεργίες πείνας και κατέληγαν στα νοσοκομεία των φυλακών. Πολλοί από αυτούς, καθώς και άλλοι πολιτικοί κρατούμενοι -ουσιαστικά οποιοσδήποτε κατηγορείτο για «αντικοινωνική συμπεριφορά»- κατέληγαν να θάβονται σε ό,τι ονομαζόταν στις ΗΠΑ «στην τρύπα», δηλαδή σε εξαιρετικά μικρά κελιά, λίγο μεγαλύτερα από ένα φέρετρο, όπου οι κρατούμενοι έμεναν για μέρες ή ακόμα και εβδομάδες.

Θα πρέπει να αναφέρουμε εδώ τις περιπτώσεις των Suria Linsuain (αδελφής του Luis, που αναφέρθηκε παραπάνω) και Carmelina Casanova. Η πρώτη καταδικάστηκε για «αντεπαναστατικά» εγκλήματα σε 30 χρόνια φυλάκιση στις φυλακές Guanaajay και América Libre. Ολοκλήρωσε φυλάκιση πέντε ετών μεταξύ 1964 και 1969, και απελευθερώθηκε από το νοσοκομείο των φυλακών μόνο όταν ήταν στα πρόθυρα του θανάτου. Η Carmelina Casanova καταδικάστηκε, επίσης, σε 30 χρόνια φυλάκιση. Έγκλημά της ήταν ότι έκρυβε αντικαστρικούς μαχητές. Ολοκλήρωσε οκτώ χρόνια της ποινής της πριν αφεθεί ελεύθερη, και στη συνέχεια διέφυγε στο Μαϊάμι, με την υγεία κλονισμένη. Πέθανε λίγο μετά την άφιξή της. Αυτά είναι μόνο δύο παραδείγματα. Εκατοντάδες άλλοι αναρχικοί υπέστησαν πολιτική φυλάκιση και την κακομεταχείριση.

Ενώ βοηθώντας άλλους ελευθεριακούς πολιτικούς κρατούμενους, το MLCE ασχολήθηκε και με την κινητοποίηση της διεθνούς αναρχικής κοινής γνώμης, προκειμένου να σώσει τη ζωή του Luis Linsuain. Όμως, σχεδόν κατά απίστευτο τρόπο, ορισμένα τμήματα του διεθνούς αναρχισμού αρνήθηκαν να δεχθούν ότι η «κουβανική επανάσταση» (δηλαδή, η κουβανική κυβέρνηση) είχε γίνει ένα ολοκληρωτικό σύστημα που δίκωκε, φυλάκιζε και εκτελούσε τους Κουβανούς συντρόφους τους. Οι Κουβανοί ελευθεριακοί επανέθεσαν τους αναρχικούς λόγους για την αντίσταση στο καθεστώς που τους δίκωκε, παρέχοντας επίσης αποδείξεις των διώξεων.

Αλλά η παραπληροφόρηση του Gaona με το ντοκουμέντο του «Clarification» είχε αρχίσει να κυκλοφορεί σχεδόν σε όλες τις αναρχικές ομάδες και το περιβάλλον όπου οι συντάκτες του είχαν πρόσβαση, ενώ προωθείτο επίσης και από τους οργανώσεις στην υπηρεσία του διεθνούς μαρξισμού από τη Μόσχα στο Σίδνεϊ. Σε απάντηση, το 1962 τα μέλη του MLCE ξεκίνησαν μια προπαγανδιστική εκστρατεία με την κυκλοφορία του *Boletín de Información Libertaria* (BIL - Δελτίο Ελευθεριακής Πληροφόρησης), έχοντας

τη στήριξη του *Views & Comments* στη Νέα Υόρκη και την έκδοση της *Federacion Libertaria Argentina* (Ελευθεριακή Ομοσπονδία Αργεντινής) *Accion Libertaria* («Ελευθεριακή Δράση»). Οι Αργεντινοί αναρχικοί, όπως και εκείνοι των ΗΠΑ, ανταποκρίθηκαν από τους πρώτους στις εκκλήσεις των Κουβανών αναρχικών και ποτέ δεν τους εγκατέλειψαν στα δύσκολα χρόνια που έρχονταν.

Η σύγχυση στο στρατόπεδο των αναρχικών σχετικά με την κατάσταση στην Κούβα υποκινήθηκε από τον προπαγανδιστικό μηχανισμό της κυβέρνησης Κάστρο, η οποία είχε τεράστιους πόρους, ταλέντο, φαντασία και μεγάλη πολιτική ικανότητα. Απάντησε στις επιθέσεις των εξόριστων αναρχικών ακριβώς στο ίδιο ιδεολογικό έδαφος που ο μαρξισμός είχε παραπονήσει με τόση επιτυχία κατά τη διάρκεια του ισπανικού εμφυλίου πολέμου. Η διεθνής αριστερά αποτελείτο από μια σειρά από πολιτικές, κοινωνικές, ακόμα και θρησκευτικές ομάδες που επιτίθονταν συνεχώς στον καπιταλισμό, του μιλιταρισμό, την άρχουσα τάξη και την οργανωμένη θρησκεία. Η είσοδος του «σοσιαλιστικού» καθεστώτος του Κάστρο σε αυτή την πολιτική εμπόλεμη ζώνη ήταν μια πολύ αποτελεσματική τακτική για τη διατήρηση της διεθνούς συμπάθειας για το καθεστώς και για τη διατήρησή του στην εξουσία. Αυτό ήταν μια ιδιαίτερα δυναμική τακτική σε συνδυασμό με εξαιρετικά εξελιγμένες μεθόδους καταστολής του καθεστώτος Κάστρο. Και οι δύο αυτοί παράγοντες είναι οι βασικοί λόγοι για την αντοχή αυτού του καθεστώτος.

Σε αυτόν τον πόλεμο προπαγάνδας, το καθεστώς του Κάστρο χρησιμοποιούσε φυσικά την «Clarification» του Gaona, προωθώντας την στα πιο απίθανα ακόμη και στα πιο απομακρυσμένα μέρη του πλανήτη, για να «αποδείξει» ότι «οι κατηγορίες εκ μέρους των αναρχικών», οι οποίες χαρακτηρίζονταν με δόλο «αντι-κουβανικές» «συγχέοντας σκοπίμως τη χώρα με το πολιτικό σύστημα» ήταν στην πραγματικότητα προϊόν πρώην αναρχικών οι οποίοι αμοίβονταν από τα χειρότερα καπιταλιστικά στοιχεία. Αποκαλούσαν τους Κουβανούς αναρχικούς «πράκτορες της CIA, μεσολαβητές, εμπόρους ναρκωτικών, υποστηρικτές του Batista» και πολλά άλλα επίθετα που είναι κοινά στη μαρξιστική προπαγάνδα. Αλλά πάνω απ' όλα αυτά κυκλοφόρησαν το DDG σε κάθε ελευθεριακό περιβάλλον όπου είχαν πρόσβαση, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο πρώτα σύγχυση και αργότερα αμφιβολία όσον αφορά το MLCE.

Φυσικά, κάποιος θα περίμενε αυτούς τους ελιγμούς. Αυτό που πραγματικά εξέπληξε τους Κουβανούς αναρχικούς ήταν η αντίδραση εκ μέρους του αναρχικού κινήματος. Από την αρχή οι Κουβανοί είχαν πιστέψει στο δίκαιο της υπόθεσής τους. Μετά την απόδειξη των διώξεων που συνέβαιναν σε βάρος τους στην Κούβα και την εκδήλωση της αλλη-

λεγγύης των Αμερικανών και Αργεντινών αναρχικών, υπέθεσαν -λανθασμένα όπως αποδείχθηκε- ότι, με δεδομένο τις δίκαιες κατηγορίες τους ενάντια στον καστρισμό, οι υπόλοιποι αναρχικοί σε όλο τον κόσμο φυσιολογικά θα συσπειρώνονταν αυθόρμητα ενισχύοντάς τους, όπως είχαν κάνει και με τους Ισπανούς αναρχικούς θύματα του Φράνκο. Αλλά αυτό δεν συνέβη. Αναρχικές ομάδες στο Μεξικό, τη Βενεζουέλα, την Ουρουγουάη, τη Γαλλία και την Ιταλία είχαν αμφιβολίες. Αρχικά, αυτές οι αμφιβολίες ήταν κατανοητές σε σχέση με την επαναστατική διαδικασία που βρισκόταν στο αποκορύφωμά της στην Κούβα - ιδιαίτερα έτσι δεδομένου ότι οι ίδιοι Κουβανοί αναρχικοί που ήταν τώρα στην εξορία και επιτίθονταν στον Κάστρο είχε υποστηρίξει αρχικά το επαναστατικό σύστημα.

Αυτή τη στιγμή, στα μέσα και τα τέλη της δεκαετίας του 1960, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι το Ντοκουμέντο του Gaoπα είχε κάνει τη ζημιά του. Το MLCE το γνώριζε αυτό, αλλά έκανε λίγα για την καταπολέμησή του, υποθέτοντας ότι κανείς δεν θα έδινε προσοχή σε αυτές τις συκοφαντίες και τις πλάνες. Η στρατηγική του MLCE ήταν να επιτεθεί στον καστρισμό ως τον μόνο πολιτικό εχθρό. Εκ των υστέρων, αυτό αποδείχθηκε λάθος. Αυτά τα χρόνια, υπήρξε μια σύγκλιση ανάμεσα στις κατηγορίες του MLCE κατά του καστρισμού και στις κατηγορίες που εξαπολύονταν από το Στέιτ Ντιπάρτμεντ των ΗΠΑ εναντίον του. Αυτό εκμεταλλεύτηκαν οι καστρικοί που ανταπαντούσαν ότι οι Κουβανοί ελευθεριακοί «ακολουθούσαν την ιμπεριαλιστική πολιτική γραμμή».

Κανείς δεν έχει αρνηθεί ποτέ τη σύμπτωση των εν λόγω κατηγοριών. Αυτό ήταν, και έως ένα σημείο εξακολουθεί να είναι, ένα γεγονός. Αλλά κάποιος που είναι εξοικειωμένος με την ιστορία του αναρχισμού και των αγωνιστών του, θα αναγνωρίσει ότι σε διαφορετικές εποχές και τόπους οι αναρχικοί έχουν απευθύνει κατηγορίες εναντίον των κυβερνήσεων παρόμοιες με εκείνες που έχουν εκτοξευθεί από την καπιταλιστική τάξη, το Κομμουνιστικό Κόμμα, ακόμη και το Βατικανό. Όταν υπάρχει ένας κοινός εχθρός, κάποιος κάνει κοινό μέτωπο με άλλους, δεν έχει σημασία πόσο λίγο συμπίπτουν οι ιδέες του με τις δικές τους. Αλλά είναι άλλο πράγμα να απευθύνεις κατηγορίες παρόμοιες με αυτές των μη αναρχικών δυνάμεων και εντελώς άλλο να θέσεις τον εαυτό του υπό τις διαταγές τους. Στην περίπτωση της Κούβας, οι Κουβανοί αναρχικοί διατήρησαν πάντα την ανεξαρτησία τους. Όπως, επίσης, πρέπει κανείς να ρωτήσει ποιος αντιστάθηκε πρώτος στον Κάστρο. Είναι αναμφισβήτητο ότι οι Κουβανοί αναρχικοί αντιστάθηκαν στον Κάστρο πριν το κάνει η κυβέρνηση των ΗΠΑ.

Ενώ οι συκοφαντίες εκ μέρους του κουβανικού καθεστώτος πολλαπλασιάζονταν, η σύγκυση εξαπλώθηκε κλιμακώνοντας όλη την εκατέρωθεν πολεμική. Το «Testimonios sobre

la Revolucion Cubana» του Agustin Souchy και το αντικαστροφικό «Manifiesto de los Anarquistas de Chile» κυκλοφόρησαν αργά στη Λατινική Αμερική και υπήρξαν κάμποιοι υποστηρικτές της υπόθεσης των Κουβανών ελευθεριακών, συμπεριλαμβανομένων του Edgar Rodrigues στη Βραζιλία και του Ricardo Mestre στο Μεξικό. Παρ' όλα αυτά, το Boletin de Informacion Libertaria (BIL) εξέφρασε την έκπληξή του για την ασθενική αλληλεγγύη που εκφράζεται από ορισμένους αναρχικούς τομείς, αποδίδοντάς το στην «έλλειψη πραγματικής και ακριβούς πληροφόρησης» σχετικά με την κατάσταση στην Κούβα. Ήδη από το 1962 η BIL είχε αναφερθεί σε μια συγκεκριμένη «δηλωμένη εχθρότητα» από πλευράς ορισμένων αναρχικών μέσων μαζικής ενημέρωσης καθώς και την «έλλειψη κατανόησης» σε άλλα.

Αυτή τη χρονική στιγμή, η πολεμική σχετικά με την Κουβανική Επανάσταση εντάθηκε ανησυχητικά. Γράφοντας γι' αυτήν την άχρηστη ρητορική διαμάχη 20 χρόνια αργότερα, ο Alfredo Gomez παραθέτει αποσπάσματα του Jacobo Prince (ο οποίος έγραψε την εισαγωγή στο φυλλάδιο του Souchy *Testimonios*):... «Ο Jacobo Prince σε επιστολή του στις 5 Δεκεμβρίου 1961, υπογράμμισε ότι το γεγονός ότι οι πιο βίαιες επιθέσεις κατά του καθεστώτος του Κάστρο προέρχονταν από αντιδραστικές δυνάμεις αυξάνει τη σύγχυση και καθιστά αναγκαίο και σημαντικό το λαϊκό θάρρος της επίθεσης κατά του μύθου που περιβάλλει αυτήν την επανάσταση». Είναι κατανοητό ότι τα αναρχικά μέσα ενημέρωσης έτρεφαν υποψίες για τους εχθρούς του καστρισμού, μεταξύ των οποίων κάποιος βρίσκει τους Κουβανούς συντρόφους, αλλά είναι δύσκολο να κατανοήσουμε γιατί αμφέβαλαν για τα λόγια των εξόριστων Κουβανών συντρόφων τους, δεδομένου ότι δεν υπήρχε καμία απόδειξη εναντίον τους από το Ντοκουμέντο του Gaona, το οποίο θα έπρεπε να είναι προφανές σε όποιον ερμηνεύει αυτό ως ψέμα, κακοήθες κομμάτι παραπληροφόρησης. Η φροντίδα με την οποία οι αναρχικοί έπρεπε να αντιμετωπίσουν το κουβανικό ζήτημα, αποδείχθηκε πολύ καλά στη Βενεζουέλα και το Μεξικό. Σύμφωνα με τον Alfredo Gomez, η Grupo «Malatesta» (Ομάδα «Μαλατέστα») στη Βενεζουέλα κατά τη διάρκεια μιας εκστρατείας για την απελευθέρωση του L.M. Linsuain [καταδικάστηκε σε θάνατο για την απόπειρά του κατά του Ραούλ Κάστρο)... έπρεπε να είναι πολύ προσεκτική ώστε να «διευκρινίσει» και να εξηγήσει τι ήθελαν ακριβώς οι αναρχικοί... και να αποδείξουν ότι δεν ήταν αντιδραστικοί. Αργότερα, σε σχέση με την «Tierra y Libertad», το αναρχικό εκφραστικό όργανο στο Μεξικό, ο Gomez αναφέρει ότι η έκδοση αυτή «έπρεπε να εξηγήσει ότι η κριτική του κατά του καθεστώτος Κάστρο δεν συνεπάγεται την αποδοχή των προ-επαναστατικών δομών». Και στις δύο αυτές περιπτώσεις, μπορούμε να δούμε ότι οι αμφιβολίες και η σύγχυση επικράτησε και στο Καράκας και στην Πόλη του Μεξικού.

Αλλά στο τέλος η εκστρατεία για να σωθεί η ζωή Linsuain ήταν επιτυχής, αν και τελικά καταδικάστηκε σε 30 χρόνια φυλάκιση.

Στην Αβάνα, στα τέλη του 1961, ο Κάστρο δήλωσε ότι ήταν «μαρξιστής-λενινιστής ολόκληρη τη ζωή του». Και άλλοι σύντροφοι που είχαν δραπέτεύσει από την αναδυόμενη τυραννία άρχισαν να καταφτάνουν στο Μαϊάμι. Ο Santiago Cobo César, που είχε αναλάβει θέσεις ευθύνης στην Secretaria de la Federacion Nacional de Transporte (Εθνική Ομοσπονδία Εργαζομένων στις Μεταφορές), ένα από τα μεγαλύτερα και σημαντικότερα συνδικάτα στο νησί, έφτασε στο Μαϊάμι μέσω Βενεζουέλας, όπου του είχε δοθεί πολιτικό άσυλο. Μόλις βρέθηκε στο Μαϊάμι, άρχισε να συνεργάζεται με το MLCE με την ίδια ενέργεια που τον χαρακτήριζε από τα νεανικά του χρόνια.

Ένας άλλος εξόριστος, ο Manuel Ferro, ήδη σε ηλικία συνταξιοδότησης, ξανάρχισε τον ελευθεριακό ακτιβισμό του, που είχε αρχίσει το 1920. Ο Ferro ήταν ένας διαυγής αναρχικός συγγραφέας που είχε πολλές διεθνείς επαφές, και δεν είχε καθυστερήσει στην εκτέλεση μιας πολύ χρονοβόρας διαδικασίας, που όσο ήταν δύσκολη άλλο τόσο ήταν και γόνιμη, προσπαθώντας να ρίξει κάποιο φως μέσα στις σκιές της έλλειψης κατανόησης που χαρακτήριζε τον ελευθεριακό κόσμο εκείνο το χρονικό διάστημα σε σχέση με την Κούβα.

Με τη συντροφιά του παλιού Ιταλού φίλου του Enrico Arrigoni, και προσκαλεσμένος από αυτόν, ο Ferro ξεκινήσει «να γράψει πολλά άρθρα σχετικά με την κουβανική πραγματικότητα», τα οποία, με τη βοήθεια των μεταφράσεων του Arrigoni, δημοσιεύθηκαν στον αναρχικό Τύπο της Γαλλίας, της Ιταλίας, του Μεξικού και της Αργεντινής. Σύμφωνα με τον Ferro, «στην πλειονότητα των γραμμών μας [αυτά τα άρθρα] έγιναν δεκτά με δυσαρέσκεια» λόγω του «ενθουσιασμού» με τον οποίο η κουβανική επανάσταση είχε κατανοηθεί από αυτούς. Αλλά σε άλλες περιπτώσεις, οι αναρχικοί συσπειρώθηκαν γύρω από την κουβανική ελευθεριακή υπόθεση. Το περιοδικό *Reconstruir* (Ανοικοδόμηση) του Μπουένος Άιρες, ο εκδοτικός οίκος του οποίου Colectivo, ταυτίστηκε πλήρως με τους Κουβανούς αναρχικούς, δημοσιεύοντας το σύνολο των έργων του Ferro.

Όσον αφορά την Ευρώπη, ο Ferro (ο οποίος υπέγραφε τα άρθρα του ως «Justo Muriel»), έστειλε τακτικά κομμάτια του στην εξόριστη ισπανική αναρχική ηγεσία, η οποία εκείνο το διάστημα έδρευε στην Τουλούζη της Γαλλίας. Η φίλη του Federica Montseny 4 δημοσίευσε μόνο τρία, εξηγώντας, με την κυνική ειλικρίνεια που γεννήθηκε από τη μακρά πολιτική της εμπειρία, ότι «δεν είναι δημοφιλές στην Ευρώπη να επιτίθεται στον

Κάστρο». Σε απάντηση, ο Ferro σημείωσε ότι «ούτε είναι δημοφιλές στο Μαϊάμι να επιτίθεσαι στον Φράνκο».

Η πνευματική δραστηριότητα των Ferro και Abelardo Iglesias, μεταξύ άλλων Κουβανών αναρχικών, ήταν ακατάπαυστη στις αρχές και τα μέσα της δεκαετίας του 1960. Για παράδειγμα, σε 30 σύντομα γνωμικά, όπως το ακόλουθο, που δημοσιεύθηκε στην *Accion Libertaria* του Μπουένος Άιρες ως *Revolucion y Contrarevolucion* (Επανάσταση και Αντεπανάσταση), ο Iglesias διευκρίνισε την αβυσσαλέα διαφορά μεταξύ της μαρξιστικής και της αναρχικής αντίληψης της επανάστασης. 5

Η απαλλοτρίωση καπιταλιστικών επιχειρήσεων και η παράδοσή τους στους εργάτες και τεχνίτες, ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ. Αλλά μετατρέποντάς τις σε κρατικά μονοπώλια στα οποία το μόνο δικαίωμα του παραγωγού είναι να υπακούει, ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ ΑΝΤΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ.

Επίσης, κατά τη διάρκεια αυτών των χρόνων οι εξόριστοι Κουβανοί έκαναν την πρώτη επαφή τους με τους Ιταλοαμερικανικούς αναρχικούς, σχεδόν όλοι από τους οποίους είχαν ήδη συνταξιοδοτηθεί στην Τάμπα και το Μαϊάμι. Αυτοί οι ηλικιωμένοι αγωνιστές κυκλοφορούσαν μια εφημερίδα στη Νέα Υόρκη με το όνομα *L' Adunata dei Refrattari* που εκείνη την εποχή είχε αφιερωθεί στην υπεράσπιση του καστρισμού ή της κουβανικής επανάστασης, δεδομένου ότι για τους συντάκτες του, όπως και για την κυβέρνηση της Αβάνας, οι δύο όροι ήταν πανομοιότυποι. Αυτή η σύγχυση συνεχίστηκε, και ακολούθησε συζήτηση όχι μόνο με το MLCE αλλά και με την Libertarian League.

Οι Ferro και Arrigoni άρχισαν μια εκστρατεία στην ίδια την Ιταλία, με την ιδέα του να πιαστεί ο ταύρος από τα κέρατα. Στράφηκαν στην πιο σημαντική ιταλική αναρχική εφημερίδα *Umanita Nova* (Νέα Ανθρωπότητα), το επίσημο όργανο της Ιταλικής Αναρχικής Ομοσπονδίας (FAI), με την ιδέα της αντιστάθμισης της αναμφισβήτητης επιρροής της «L' Adunata» στην ιταλο-αμερικανική αναρχική κοινότητα, και ειδικότερα στην ανταπόκριση σε μια σειρά άρθρων υπέρ της Κουβανικής Επανάστασης που δημοσιεύτηκαν στην εβδομαδιαία αυτή εφημερίδα από τον Armando Borghi. Η *Umanita Nova* αρνήθηκε να δημοσιεύσει άρθρα του Ferro (μεταφρασμένα από τον Arrigoni), λέγοντας ότι δεν ήθελε να δημιουργήσει πολεμικό κλίμα. Σε εκείνο το σημείο ο Arrigoni τους κατηγόρησε ότι βρίσκονται στην υπηρεσία των κομμουνιστών, και τελικά δημοσίευσαν τις απαντήσεις του Ferro στον Borghi. Λίγους μήνες αργότερα, ο Borghi «αγνοώντας τα ζητήματα που έθεσε ο Ferro», δημοσίευσε μια νέα υπεράσπιση του καστρισμού στην «L' Adunata» αλλά η *Umanita Nova* αρνήθηκε να δημοσιεύσει την απάντηση του Ferro σε αυτή.

Την ίδια στιγμή στην Κούβα υπήρχαν ακόμη μερικοί αναρχικοί που υπέφεραν σιωπηλά τον δεσποτισμό του καθεστώτος Κάστρο. Οι Guerra, Sierra και Salinas, οι οποίοι ήταν όλοι ηλικιωμένοι βετεράνοι των αγώνων της δεκαετίας των 1920 και του 1930, εγκαταλείφθηκαν στην τύχη τους, παρά τις προσπάθειες των συντρόφων τους στην εξορία να τους βοηθήσουν στην απόκτηση των αναγκών της καθημερινής ζωής. Οι δύο πρώτοι από αυτούς είχαν υπογράψει τη «Clarification» του Gaona παρά τη θέλησή τους, όπως παραδέχθηκαν ιδιωτικά. Ο Salinas, ο οποίος είχε αρνηθεί να συνεργήσει σε αυτό το έγκλημα, αναγκάστηκε από την κυβέρνηση να πάει σε ένα είδος εσωτερικής εξορίας στο Santiago de las Vegas, από όπου αργότερα κατέφυγε στην πραγματική εξορία στο Μαϊάμι. Ένας άλλος βετεράνος αναρχικός, ο Modesto Barbeito, θα πεθάνει σύντομα, θύμα της απογοήτευσης και της κακής κατάστασης της υγείας του.

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου αρκετοί αναρχικοί φυλακίστηκαν για «αντεπαναστατικές δραστηριότητες», όπως ο Antonio Dagas, Ισπανός ο οποίος ανήκε στην αντιπροσωπεία της CNT στην Κούβα και ο οποίος είχε φυλακιστεί στην απαίσια φυλακή La Cabana στην Αβάνα. Ο Alberto Garcia, γραμματέας της Federacion de Trabajadores Médicos, καταδικάστηκε σε 30 χρόνια φυλάκιση. Ο Sandalio Torres κατηγορήθηκε για «συνωμοσία ενάντια στις δυνάμεις του κράτους» και καταδικάστηκε σε 10 χρόνια φυλάκιση για την άρνησή του να συμμετάσχει σε ψευδή συνωμοσία ενάντια σε άλλους αναρχικούς.

Ένα άλλο μέλος της αντιπροσωπείας της CNT μεταξύ των αναρχικών στην Κούβα ήταν ο Salvador Garcia, ο οποίος πήρε πολιτικό άσυλο από το Μεξικό. Κατά την άφιξή του, έκανε επαφές με άλλους Ισπανούς εξόριστους, όπως οι Ricardo Mestre, Fidel Miro, Domingo Rojas, Ismael Viadu και Marcos Alcon, όλοι εκ των οποίων συμπαραστέκονταν στο MLCE. Με την άφιξή του, η *Tierra y Libertad* δημοσίευσε τη μαρτυρία του Garcia, με την οποία όχι μόνο επιβεβαιώνονταν οι διώξεις σε βάρος των ελευθεριακών στην Κούβα, αλλά υποστηρίζονταν επίσης και απόψεις του MLCE. Αργότερα, το 1962, η πάντα υποστηρικτική *Reconstruir* δημοσίευσε το άρθρο του Garcia και στην Αργεντινή.

Την ίδια περίπου εποχή, δημιουργήθηκε στο Μαϊάμι η Comité Pro-Libertarios Presos (Επιτροπή Υποστήριξης Ελευθεριακών Κρατουμένων) για να συγκεντρώσει χρήματα για να βοηθήσει στην ανακούφιση των δυσκολιών που αντιμετώπιζαν οι σύντροφοι που υπέφεραν στις φυλακές του Κάστρο.

Στα μέσα του 1963, ο Abelardo Iglesias τελείωσε τη σύνταξη μιας μπροσούρας 100 σχεδόν σελίδων με τίτλο *Revolucion y dictadura en Cuba* (Επανάσταση και δικτατορία στην Κούβα), που με πρόλογο του Jacobo Prince, κυκλοφόρησε στο Μπουένος Άιρες

τον Οκτώβρη του ίδιου χρόνου. Ο Iglesias, όπως σημείωνε ο Prince, είχε γράψει με χαρακτηριστική ειλικρίνεια ένα ντοκουμέντο «με την εμπειρία μιας παραδειγματικής μαχητικότητας σε μια περίοδο 30 ετών, στην οποία περιέγραφε την υποταγή των ανθρώπων (των Κουβανών) σε μια νέα δικτατορία». Η *Revolucion y dictadura en Cuba*, αποτελεί μια ήρεμη καταγγελία κατά του Κάστρο, προσφέροντας μια περιγραφή της κουβανικής κοινωνίας κάτω από το «επαναστατικό» καθεστώς. Τελείωνε με κάποια συμπεράσματα σχετικά με την υπαγωγή της εξωτερικής πολιτικής της Κούβας στο Κρεμλίνο, αλλά και με ό,τι θεωρούσε ο συγγραφέας ως «σωστή τακτική» κατά της νέας δικτατορίας, δηλαδή τον «επαναστατικό πόλεμο».

Εν τω μεταξύ, στη Νέα Υόρκη το 1964, η Libertarian League, υπό την ηγεσία του Sam Dolgoff, συνέχιζε την προπαγανδιστική εκστρατεία κατά της κυβέρνησης Κάστρο, αλλά και οργανώνοντας δημόσιες διαδηλώσεις εναντίον της. Εκείνη την περίοδο, προέκυψε μια διαμάχη μεταξύ Dolgoff και Dave Dellinger (ενός ειρηνιστή συγγραφέα), με την επιστροφή του δεύτερου από την Κούβα μετά τις γιορτές της Πρωτομαγιάς στην Αβάνα (το ταξίδι είχε πληρωθεί από το καθεστώς Κάστρο) - φυσικά με τις υποχρεωτικές στρατιωτικές παρελάσεις, τα σοβιετικά συνθήματα, και τη «Διεθνή» ως μουσική υπόκρουση.

Μετά την επιστροφή του, ο Dellinger έγραψε ένα κείμενο υπεράσπισης του Κάστρο που δημοσιεύθηκε στο «αναρχο-ειρηνιστικό» περιοδικό *Liberation* (Απελευθέρωση), που το εξέδιδε ο David Wieck. Μέλη της Libertarian League και μερικοί Κουβανοί αναρχικοί διαμαρτυρήθηκαν δημόσια μπροστά στα γραφεία της «Απελευθέρωσης», κατηγορώντας τους Dellinger και Wieck ότι είναι «απολογητές του καθεστώτος Κάστρο». Ο επί σειράν ετών Αμερικανός αναρχικός Mike Hargis, υπενθυμίζει ότι «ενώ οι περισσότεροι αριστεροί στις ΗΠΑ, συμπεριλαμβανομένων και ορισμένων πρώην αναρχικών όπως και οι ειρηνιστές David Thoreau Wieck και David Dellinger, προσχώρησαν σε αυτούς που κατήγγειλαν το MLCE, σαν να ήταν παρατρεχάμενοι της CIA, η Libertarian League και η IWW υπεράσπισαν τους Κουβανούς αναρχικούς δημοσιεύοντας τις ανακοινώσεις και τα κείμενα του MLCE στο «Views & Comments», αμφισβητώντας δημόσια τους αριστερούς απολογητές του Κάστρο για την εθελουφλία τους».

Αυτή η τύφλωση ήταν που επέτρεψε οι διώξεις του Κάστρο κατά των αναρχικών της Κούβας να περάσουν απαρατήρητες από ξένους αριστερούς, συμπεριλαμβανομένων και των αναρχικών. Οι διώξεις κατά των αναρχικών ήταν έντονες κατά την περίοδο 1961-1972. Είναι δύσκολο να γνωρίζουμε πόσοι ακριβώς ελευθεριακοί φυλακίστηκαν, για λίγες μέρες ή για πάνω από 20 χρόνια, όπως και στην περίπτωση του Cusco

Sanchez, ενός φούρναρη από την πόλη Holguin της επαρχίας Oriente, ο οποίος φυλακίστηκε αρκετά χρόνια στο Carcel (Κέντρο Κράτησης) Boniato στο Santiago de Cuba. Ένας άλλος που υπέφερε επίσης ήταν ο ήδη ηλικιωμένος Jesus Iglesias (καμία σχέση με τον Abelardo), ο οποίος καταδικάστηκε σε 20 χρόνια και εξέτισε μέρος της ποινής αυτής στο Νησί των Πεύκων και τη φυλακή Combinado del Este κοντά στην Αβάνα. Όταν αφέθηκε ελεύθερος δεν είχε οικογένεια και πουθενά για να ζήσει. Τελικά μετακόμισε στην Guanabacoa, όπου και πέθανε σε πλήρη φτώχεια. Προς το παρόν - επειδή το αναρχικό κίνημα ήταν σχετικά αδύναμο, όταν ο Κάστρο ανέλαβε την εξουσία, και επειδή πάρα πολλοί Κουβανοί αναρχικοί κατέφυγαν στην εξορία-, δεν έχουν μείνει περισσότεροι από 400 αναρχικοί στην Κούβα, εκ των οποίων ίσως και οι 100 ήταν πολιτικοί κρατούμενοι τη μια ή την άλλη στιγμή.

Σε κάθε περίπτωση, στις αρχές του 1965 σε ένα συνέδριο της Federacion Anarquista Uruguaya (FAU - Αναρχική Ομοσπονδία Ουρουγουάης) στο Μοντεβιδέο, η αυξανόμενη διαίρεση των αναρχικών του Νότου σε σχέση με την Κούβα έγινε σαφής. Η πλειοψηφία των μελών της FAU, με ορισμένες εξαιρέσεις, όπως η Luce Fabbri 7 δεν έκρυψαν τη συμπάθειά τους για το καθεστώς Κάστρο. Από την πλευρά της, η αργεντίνικη αντιπροσωπεία, που είχε προσκαλεστεί για να αντιπροσωπεύσει τη Federacion Libertaria Argentina (Ελευθεριακή Ομοσπονδία Αργεντινής), αντιτάχθηκε σε αυτή τη θέση. Αυτή η πολεμική έληξε με την διάσπαση της FAU σε φράξιες υπέρ και κατά του Κάστρο, με την πλειοψηφία να είναι φιλοκαστροφική - σύμφωνα με το άρθρο «Ζώντας τη ζωή μου» της Luce Fabbri, που δημοσιεύθηκε χρόνια αργότερα στην ιταλική Rivista Anarchica, καταλήγοντας είτε στην εξορία στη Σουηδία είτε στις τάξεις της ομάδας αντάρτικου πόλης Τουπαμάρος. Αυτή η ομάδα δεν πέτυχε τίποτα θετικό. Προκάλεσε την πτώση της δημοκρατικής κυβέρνησης της Ουρουγουάης και την αντικατάστασή της από ένα στρατιωτικό καθεστώς, ενώ την ίδια στιγμή παρείχε στο καθεστώς αυτό ένα τέλειο πρόσχημα για τη θεσμοθέτηση της μαζικής καταστολής, των εκτελέσεων χωρίς δίκη και της ρουτίνας των βασανιστηρίων σε βάρος των πολιτικών κρατουμένων. 8

Υπό το φως της σύγχυσης που περιέβαλλε την κατάσταση στην Κούβα ανάμεσα στους αναρχικούς σε όλο τον κόσμο, η Federazione Anarchica Italiana (FAI - Ιταλική Αναρχική Ομοσπονδία) οργάνωσε ένα συνέδριο στην Μπολόνια για να διευκρινίσει τα πράγματα. Το συνέδριο αυτό πραγματοποιήθηκε από τις 27 έως τις 29 Μάρτη 1965, και ένας εκπρόσωπος από το MLCE κλήθηκε να παρουσιάσει τις θέσεις των Κουβανών ελευθεριακών. Οι Κουβανοί συγκέντρωσαν χρήματα και έστειλαν τον Abelardo Iglesias

ως εκπρόσωπό τους, επειδή ο Iglesias είχε εμπειρία με αυτό το είδος της συζήτησης και ήταν σε θέση να εκφράσει επαρκώς την άποψη του MLCE.

Μετά την επίσκεψη στην Τουλούζη και το Παρίσι με άλλους βετεράνους της Ισπανικής Επανάστασης, ο Iglesias ταξίδεψε στην Μπολόνια όπου παρουσίασε με επιτυχία τα επιχειρήματα του MLCE εναντίον του Κάστρο. Η Ιταλική Αναρχική Ομοσπονδία καταδίκασε έτσι ενεργητικά τον καστρισμό, σημειώνοντας ότι ο Κάστρο είχε γίνει υποτελής στη Σοβιετική Ένωση αντί της υποτέλειας προς τις Ηνωμένες Πολιτείες και παρείχε στο MLCE την πλήρη στήριξή της στον αγώνα εναντίον του Κάστρο και του κομμουνισμού. Δεσμεύτηκε επίσης να υποστηρίξει την εκστρατεία κατά των πολιτικών εκτελέσεων που γίνονταν στην Κούβα. 9 Το συνέδριο έκλεισε με το κάλεσμα στο σύνολο των ιταλικών αναρχικών περιοδικών *Umanita Nova*, *L'Agitazione del Sud*, *Seme Anarchico*, *Volanta* και άλλα, να δημοσιεύσουν τα όσα αποφασίστηκαν. Εκτός από την FAI, οι *Federacion Libertaria Argentina*, η *Federacion Libertaria Mexicana*, η Ελευθεριακή Λίγκα (ΗΠΑ), η Αναρχική Ομοσπονδία Λονδίνου, η *Sveriges Arbetares Central-Organisation* (SAC – Κεντρική Σουηδική Εργατική Οργάνωση), και το *Movimiento Libertario Espanol* υπέγραψαν τα ψηφίσματα.

Μετά το συνέδριο της Μπολόνια, ο Iglesias επέστρεψε στην Τουλούζη, όπου παρουσίασε τις θέσεις του MLCE στο συνέδριο της Γαλλικής Αναρχικής Ομοσπονδίας. Το Συνέδριο καταδίκασε την «μαρξιστική-λενινιστική αντεπανάσταση» που είχε παρεκκλίνει την κουβανική επανάσταση, καταγγέλλοντας το καθεστώς του Κάστρο ότι είναι τόσο κακό όσο μια φασιστική δικτατορία ή πληρωμένο από τις ΗΠΑ. Η Γαλλική Αναρχική Ομοσπονδία υποσχέθηκε υποστήριξη στους αναρχικούς στις κουβανικές φυλακές και γνωρίζοντας στους Γάλλους εργαζόμενους την τύχη των αδελφών τους της Κούβας μέσα από τις σελίδες της πιο σημαντικής γαλλικής αναρχικής εφημερίδας *Le Monde Libertaire* (Ο Ελευθεριακός Κόσμος).

Μετά την επιστροφή στις ΗΠΑ, φάνηκε ότι ο Iglesias είχε κερδίσει όχι μόνο τον μακροχρόνιο και βιτριολικό διάλογο με τους υποστηρικτές του Κάστρο, αλλά είχε επίσης καταφέρει να πείσει σχεδόν όλες τις ομοσπονδίες και τις ελευθεριακές οργανώσεις της Ευρώπης και της Λατινικής Αμερικής να προχωρήσουν στην καταδίκη του συστήματος που επιβλήθηκε από τον Κάστρο - μια διπλή νίκη. Αυτό δεν συνέβη. Η διείσδυση των καστρικών στα αναρχικά κινήματα -ή καλύτερα, η αυταπάτη της πλειοψηφίας αυτών των κινήματων-, είχε καθιερώσει την ιδέα της αναγκαιότητας της «διαρκούς επανάστασης» στη Λατινική Αμερική και την Αφρική. Κάθε κριτική σε βάρος του καθεστώτος Κάστρο θεωρήθηκε κριτική της νέας αυτής πολιτικής περιπέτειας που προερχόταν από την

Αβάνα, η οποία έφερνε την παγκόσμια σοσιαλιστική επανάσταση στην πρώτη γραμμή. Σ' αυτή την ολοκληρωτική νοοτροπία, όποιος δεν συντασσόταν πίσω από τον καστρισμό και τον τριτοκοσμισμό ήταν εχθρός του λαού και της ανθρωπότητας. Δυστυχώς, η πλειοψηφία των αναρχικών ομάδων στην Ευρώπη και στη Λατινική Αμερική (όπως στην Ουρουγουάη, το Περού, τη Χιλή και τη Βενεζουέλα) πέρασε στο στρατόπεδο της κουβανικής επανάστασης, ξεχνώντας το MLCE και τους Κουβανούς αναρχικούς.

Οι μαρξιστές ήλπιζαν ότι με τον φραξιονισμό θα υποδαυλίσουν (μέσω του Ντοκουμέντου Gaona και άλλων μορφών παραπληροφόρησης). Σύμφωνα με τον Alfredo Gomez «οι Κουβανοί αναρχικοί... έχουν ζήσει σε μια εντυπωσιακή μοναξιά, εγκαταλειμένοι... από τους αναρχικούς του υπόλοιπου κόσμου που συντονίζονταν με το Κομμουνιστικό Κόμμα Κούβας». Αλλά παρ' όλα αυτά, οι Κουβανοί αναρχικοί του MLCE συνέχισαν τις εκστρατείες τους για τους πολιτικούς κρατούμενους στις κουβανικές φυλακές και εναντίον του καθεστώτος Κάστρο.

Το 1967, ο Marcelo Salinas, ήδη στα 70 του και κουρασμένος από τα βάσανά του στο νησί, έφτασε στο Μαϊάμι. Ο Salinas θα μπορούσε να έχει υπογράψει το Ντοκουμέντο Gaona, εξασφαλίζοντας στον εαυτό του μια περίοπτη θέση ως κορυφαίος διανοούμενος στην Κούβα του Κάστρο. Αλλά εκείνος αρνήθηκε να υπογράψει, και αντί αυτού επέλεξε στην προχωρημένη ηλικία του να πάει στην εξορία, εξόριστος ανάμεσα σε δεξιά και συντηρητικά στοιχεία που δεν είχαν καμία εκτίμηση για τον ίδιο ή τα έργα του. Αλλά μόλις έφτασε στην εξορία, συνέχισε τις ελευθεριακές του προσπάθειες γράφοντας άρθρα για τον αναρχικό Τύπο και μιλώντας σε συνέδρια.

Ήταν ήδη γνωστός στο εξωτερικό, μέσω της εκτεταμένης προσωπικής του αλληλογραφίας, διάρκειας 50 ετών, και μέσα από τα γραπτά του για την *Reconstruir* του Μπουένος Άιρες. Μόλις έφτασε στην εξορία, οι δραστηριότητές του συμπλήρωσαν αυτές των Ferro και Iglesias. Συνέχισε το έργο του μέχρι το θάνατό του το 1976 σε ηλικία 87 χρόνων. Με τον θάνατο του Marcelo Salinas, το MLCE έχασε όχι μόνο έναν αφιερωμένο σύντροφο που ήταν ενεργά στο αναρχικό κίνημα 70 χρόνια, αλλά η Κούβα έχασε σε αυτόν τον αδύνατο άνθρωπο έναν από τους πιο καλούς διανοούμενους της γενιάς του. Ήταν δραματουργός, ποιητής, μυθιστοριογράφος, δοκιμιογράφος και αφηγητής. Εν ολίγοις, ήταν ένας φωτισμένος αυτοδίδακτος, μια πνευματική δύναμη πρώτης τάξης, τόσο εντός όσο και εκτός Κούβας.

Η χαοτική δεκαετία του 1960 πλησίαζε στο τέλος της. Το 1968, ο Herbert Marcuse στο Μπέρκλεϊ κήρυξε έναν μαρξισμό κοντά στον αναρχισμό, και στη Βοστώνη ο Νόαμ

Τσόμσκι επέκρινε όλη τη φρίκη του βορειοαμερικανικού κράτους. Στο Παρίσι, οι νέοι Γάλλοι φιλόσοφοι επιτέθηκαν στον Μαρξ, και στην ίδια πόλη το Μάιο του ίδιου έτους μια γενική απεργία ξέσπασε στην οποία οι μαθητές και φοιτητές, χρησιμοποιώντας αναρχικά συνθήματα και τη μαύρη σημαία, πήραν μέρος. Την ίδια στιγμή, οι νέοι Αμερικανοί αφιερώθηκαν στα κινήματα εναντίον του πολέμου του Βιετνάμ, αποφεύγοντας τη στρατολόγηση (όχι απαραίτητα με αυτή τη σειρά), εγκαινιάζοντας την κυβερνητική καταστολή με τη χρήση παράνομων ναρκωτικών. Οι ΗΠΑ διαταράσσονταν από εσωτερικές διαμάχες, τόσο φυλετικές όσο και πολιτικές. Η ΕΣΣΔ εισέβαλε στην Τσεχοσλοβακία για να αποφευχθεί η εγκατάσταση του είδους του μαρξισμού που κήρυξε ο Μαρκούζε στο Μπέρκλεϊ. Ταυτόχρονα στην Αβάνα του Κάστρο χειροκρότησαν αυτή την τραγική, ολοκληρωτική μανούβρα του Μάο με την οποία καθιερώθηκε η βίαιη και δεσποτική «Πολιτιστική Επανάσταση». Ήταν επίσης στο τέλος αυτού του χρόνου που η Ιταλική Αναρχική Ομοσπονδία συγκάλεσε Διεθνές Συνέδριο Αναρχικών Ομοσπονδιών.

Γνωστό ως το Συνέδριο της Carrara, πραγματοποιήθηκε από τις 30 Αυγούστου έως τις 8 Σεπτέμβρη, και καλύφθηκε ευρέως όχι μόνο από τα αναρχικά μέσα ενημέρωσης, αλλά από τα παγκόσμια μέσα ενημέρωσης. Στο συνέδριο αυτό συμμετείχαν εκπρόσωποι από σχεδόν όλες τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, καθώς και αντιπροσωπείες των Μεξικανών και των εξόριστων Βούλγαρων αναρχικών. Η σουηδική SAC, το Centre Internationale pour Recherches sur L'Anarchisme (ελβετική αναρχική ερευνητική ομάδα) και η Asociacion Internacional de los Trabajadores (η αναρχοσυνδικαλιστική διεθνής) συμμετείχαν ως παρατηρητές. Αυτό ήταν ένα από τα μεγαλύτερα συνέδρια αναρχικών που πραγματοποιήθηκε σε διάστημα μισού αιώνα και πλέον.

Λόγω έλλειψης χρημάτων, το MLCE δεν ήταν σε θέση να στείλει αντιπρόσωπο και ως εκ τούτου ζήτησε από τον Domingo Rojas, από το Μεξικό, να αντιπροσωπεύσει τους Κουβανούς αναρχικούς στο συνέδριο. Το συνέδριο δημοσίευσε οκτώ σημεία συμφωνίας, και αυτό που συζητήθηκε πιο πολύ ήταν το σημείο 3, που αφορούσε τη σχέση του αναρχισμού και του μαρξισμού στις επαναστάσεις της Ρωσίας, της Ισπανίας και της Κούβας.

Οι σύνεδροι δεν είχαν αμφιβολίες για τις απειλητικές ενέργειες των μαρξιστών στη Ρωσία και την Ισπανία, αλλά η Κούβα ήταν ένα διαφορετικό θέμα. Με φόντο την καταστροφή των ελευθεριακών στη Ρωσία και την Ισπανία, οι σύνεδροι δήλωσαν ότι το σύστημα Κάστρο ήταν πράγματι «μια δικτατορία... Ένας δορυφόρος της ΕΣΣΔ» κ.λπ. Αλλά στη συνέχεια ολοκλήρωσαν με μια παράγραφο που ήταν τόσο εκτός τόπου όσο και αντιφατική: «... Η Κούβα είναι μια πιο επιρρεπής χώρα σε θεωρίες του τύπου του

ελευθεριακού κομμουνισμού σε αντίθεση με εκείνη της ΕΣΣΔ και των δορυφορικών της χωρών». Με άλλα λόγια, ο κουβανικός «επιστημονικός σοσιαλισμός» ήταν μια διαφορετική περίπτωση, αν και δεν εξήγησαν γιατί δεν υπήρχε, συνεπώς, ελπίδα διείσδυσης στο καθεστώς Κάστρο, προκειμένου να τροποποιήσει τις κρατικιστικές, ολοκληρωτικές πολιτικές του, και να υιοθετήσει στη θέση τους τις αναρχικές ιδέες σε συμφωνία με την ελευθερία και της δικαιοσύνης.

Αναλύοντας αυτή την συμφωνία 30 χρόνια μετά, φαίνεται θλιβερή, ακόμη και αν λάβουμε υπόψη την εποχή κατά την οποία γράφτηκε. Το παγκόσμιο αναρχικό κίνημα είχε χάσει την προοπτική του για την Κούβα. Τα λόγια αυτού του ντοκουμέντου είναι μια ένδειξη του πόσο το καθεστώς του Κάστρο είχε κερδίσει τη μάχη της προπαγάνδας από τα αριστερά με ψεύτικες «επαναστατικές» ιδέες και συνθήματα. Επίσης, καταδεικνύει σαφώς την διείσδυση της προπαγάνδας του Κάστρο στο αναρχικό κίνημα σε σχέση με το MLCE. Τα αναρχικά μέσα ενημέρωσης στην Ευρώπη και τη Λατινική Αμερική υποστήριζαν το καθεστώς της Κούβας περισσότερο κάθε μέρα που εγκατέλειπαν τους Κουβανούς συντρόφους τους, τα θύματα αυτού του καθεστώτος. 10 Μέχρι σήμερα, με σχεδόν καμία εξαίρεση, δεν παραδέχθηκαν δημοσίως αυτό το λάθος.

Είναι αλήθεια ότι πολλοί αναρχικοί στην Ευρώπη και τη Λατινική Αμερική γνώριζαν τη φύση της δικτατορίας του Κάστρο κατά του κουβανικού λαού και τις διώξεις του Κάστρο των αναρχικών της Κούβας. Αλλά είναι επίσης αλήθεια ότι, με μόνη εξαίρεση τη δημοσίευση στην *Umanita Nova* της απάντησης του Ferro στον Borghi (και αυτό μόνο υπό πίεση), ούτε ένα αναρχικό περιοδικό στην Ευρώπη, και πολύ λίγα στη Λατινική Αμερική, δεν δημοσίευσαν έστω ένα άρθρο -καταδικάζοντας- τη δικτατορία και τις πολιτικές διώξεις εκ μέρους του Κάστρο.

Μέχρι το 1970 το MLCE ήξερε ότι είχε χάσει τη μάχη. Ακόμα κι αν οι Κουβανοί αναρχικοί συνέχισαν τη μάχη της προπαγάνδας, γνώριζαν ότι μιλούσαν σε κωφούς. Τα πικρά λόγια του Abelardo Iglesias στο *BIL* το 1970 είναι σαφή: «Όσοι πιστεύσατε τα κομμουνιστικά φληναφήματα δεν διστάσατε να μας κατηγορήσετε ότι είμαστε στην υπηρεσία της αντίδρασης [Σε αυτούς περιλαμβάνονται] “Adunata de Refrattari”, Αναρχική Ομοσπονδία Ουρουγουάης... Ιταλική Αναρχική Ομοσπονδία και το περιοδικό της “Umanita Nova”... Daniel Cohn-Bendit, κ.λπ.» Ο Iglesias αφηγήθηκε ότι στην *Carra* ο Cohn-Bendit κατηγορήσε το MLCE ότι «χρηματοδοτείτο από τη CIA». Σε ένα άλλο άρθρο που δημοσιεύθηκε αργότερα, ο Alfredo Gomez ανέφερε ότι η *Le Monde Libertaire*, η έκδοση της γαλλόφωνης Αναρχικής Ομοσπονδίας, είχε δημοσιεύσει ένα κείμενο που παρέπεμπε σε όλες τις τρέχουσες δικτατορίες εκτός από εκείνη της

Κούβας. Ήταν δηλαδή «σαν οι Γάλλοι σύντροφοι» να θεωρούσαν την Κούβα μια εξαίρεση και, επίσης, «σαν να θεωρούσαν τους Κουβανούς αναρχικούς δεύτερης κατηγορίας, ανάξιους της αλληλεγγύης τους».

Ακόμη και το 1975, συνέχιζε να επικρατεί αρκετή δυσπιστία για τους ελευθεριακούς της Κούβας στο αναρχικό κίνημα. Στο τέλος του ίδιου χρόνου, στην Στοκχόλμη δημοσιεύτηκε σε ένα καλά σχεδιασμένο (από γραφιστικής πλευράς) αναρχικό περιοδικό, το *Comunidad* (Κοινότητα), από τους πρόσφυγες (κυρίως Ουρουγουανούς) από τις δικτατορίες του νότιου κώνου της Νότιας Αμερικής, ένα άρθρο με τίτλο *Ελευθεριακή Παρουσία στη Λατινική Αμερική*, το οποίο αργότερα επαναδημοσιεύτηκε στο ισπανικό αναρχικό περιοδικό *Bicicleta* (Ποδήλατο) σε μια ειδική έκδοση αφιερωμένη στον «Αναρχισμό σε όλο τον κόσμο». Σε σχέση με τους Κουβανούς αναρχικούς, οι συντάκτες του άρθρου δήλωναν ότι το MLCE αποτελούνταν από «απλούς αντικομμουνιστές» και ότι οι θέσεις τους ήταν «σαφώς οπισθοδρομικές». Αυτή η κατηγορία ήταν τόσο γελοία που το MLCE έστειλε στην *Bicicleta* μια απάντηση εν μέρει αστεία. Αυτή η απάντηση δημοσιεύθηκε αρχικά στο BIL και έλεγε, μεταξύ άλλων: «Σε σχέση με τις "σαφώς οπισθοδρομικές μας θέσεις", αυτές συνίσταντο πάντα από την αντίστασή μας σε κάθε τύραννο είτε στην Κούβα είτε οπουδήποτε αλλού, δεν έχει σημασία, τι θρησκεία πρεσβεύουν ή ποιο πολιτικό δόγμα ακολουθούν. Περιέργως, η «Bicicleta» δεν δημοσίευσε ποτέ την απάντηση του MLCE παρά το γεγονός ότι ο γενικός τίτλος της ειδικής έκδοσή της ήταν ότι επρόκειτο να «ξεσηκώσουμε συζήτηση... να ανοίξουμε συζήτηση».

Οι κατηγορίες στο άρθρο των *Comunidad / Bicicleta* ήταν τυπικές. Η κατηγορία εκείνες τις ημέρες ήταν ότι το MLCE ήταν μια αντιδραστική χωρίς πρόγραμμα και στείρα αντικομμουνιστική οργάνωση. Καμία αναφορά δεν έγινε ποτέ σχετικά με το γιατί οι αναρχικοί της Κούβας βρίσκονταν στην εξορία, και αυτή η κατηγορία ταίριαζε απόλυτα με την προπαγάνδα του Κάστρο, που επαναλάμβανε αδιάκοπα ότι όλοι οι «αντεπαναστατικοί τομείς στο Μαϊάμι» ανήκαν στους καπιταλιστές και συμμετείχαν σε τέτοια πράγματα όπως διακίνηση ναρκωτικών και λευκής σαρκός. Οποιοσδήποτε είναι εξοικειωμένος με την κατάσταση θα έπρεπε να γνωρίζει ότι αυτά ήταν εξωφρενικές συκοφαντίες εναντίον του MLCE, αλλά ο καθένας που εξαρτάται από τον παγκόσμιο αναρχικό Τύπο για πληροφορίες σχετικά με την Κούβα δεν θα μπορούσε να το γνωρίζει. Δεν ήταν μέχρι το 1976 που η ατμόσφαιρα της καχυποψίας και της δυσπιστίας κατά του MLCE άρχισε να διαλύεται, με τη δημοσίευση της «The Cuban Revolution: A Critical Perspective» («Κουβανική Επανάσταση: μια κρίσιμη προοπτική»), από τον Sam Dolgoff. Αυτό το βιβλίο διανεμήθηκε πολύ καλά στον αγγλόφωνο κόσμο, από το Λονδίνο

έως το Σίδνεϊ και είχε καταλυτικό αντίκτυπο μεταξύ της αριστεράς γενικότερα και των αναρχικών ειδικότερα. Επρόκειτο για μια κατεδαφιστική κριτική κατά του καστρισμού που έπρεπε να είχε γίνει κατά τη διάρκεια των χρόνων του «επαναστατικού» τυχοδιωκτισμού στη Λατινική Αμερική και ήταν ο αποφασιστικός παράγοντας για την αλλαγή στάσης προς το MLCE εκ μέρους του αναρχικού κινήματος. Το βιβλίο είχε μεγάλη επιτυχία πέρα από τις ελπίδες του συγγραφέα του και μεταφράστηκε στα ισπανικά και αργότερα στα σουηδικά. Στη συνέχεια ο Dolgoff δήλωσε, ότι «εγώ ποτέ δεν έλαβε ούτε μια δεκάρα για την εκτύπωση, αλλά αισθάνθηκα ευτυχής γιατί ήμουν σε θέση να διαδώσω τις απόψεις μου σχετικά με το MLCE και τον αγώνα του εναντίον του Κάστρο σε αυτό το βιβλίο».

Στα τέλη του 1979, κατά τα πρώτα χρόνια μετά την πτώση του Φράνκο στην Ισπανία, όταν άρχισε και πάλι τη δράση της η αναρχοσυνδικαλιστική Confederacion Nacional del Trabajo / Asociacion Internacional de los Trabajadores (CNT / AIT) χωρίς να διώκεται από την κυβέρνηση, συγκαλέστηκε ένα εορταστικό συνέδριο στη Μαδρίτη. Καλέστηκε να συμμετάσχει ένας εκπρόσωπος του MLCE, ο οποίος αναγνωρίστηκε από την πλειοψηφία των παρόντων, συμπεριλαμβανομένου σχεδόν του συνόλου των ξένων αντιπροσώπων. Σε αυτό το σημείο το MLCE, που εκείνη την εποχή ασχολείτο κυρίως με την καλύτερευση των σχέσεων με άλλα τμήματα του διεθνούς αναρχισμού, ανανέωσε τους αδελφικούς του δεσμούς με την AIT.

Λίγους μήνες αργότερα, το ισπανικό περιοδικό *Bicicleta*, που εκείνα τα χρόνια εκτύπωνε αναρχικό υλικό, δημοσίευσε μέρος του προηγουμένως αναφερόμενου κομματιού του Alfredo Gomez, «Οι Κουβανοί αναρχικοί, ή η άσχημη συνείδηση του αναρχισμού». Αυτό το κομμάτι αργότερα ανατυπώθηκε από τους εξόριστους Βούλγαρους αναρχικούς στο όργανό τους, *Iztok*, στο Παρίσι, και πιο αργότερα επανεκδόθηκε από το νέο περιοδικό του MLCE στο Μαϊάμι, *Guangara Libertaria*, στο τεύχος του καλοκαιριού 1981. Ακολούθησε ο Iglesias με ένα επεξηγηματικό άρθρο στο τεύχος του φθινοπώρου, το οποίο οριοθέτησε περαιτέρω τη θέση του MLCE σε σχέση με τον Κάστρο, και πάνω απ' όλα ασχολήθηκε με το αναρχικό κίνημα της περιόδου. Χρησιμοποίησε αποσπάσματα γραπτών του Progreso Alfarache Arrabal (Ισπανού αναρχικού μέλους της CNT που είχε καταφύγει στο Μεξικό και ήταν μέλος της συντακτικής ομάδας της *Tierra y Libertad*). Ο Alfarache σχολίασε σχετικά με τις ενέργειες και τις συμπεριφορές πολλών αναρχικών: «Στην περίπτωση της Κούβας, το έντονο ένστικτο για ελευθερία, που είναι η ουσία του αναρχισμού, έχει αποτύχει οικτρά». Κάποιος μπορεί επίσης να θεωρήσει το άρθρο αυτό του Iglesias ως τη λήξη αυτής της μακράς και επιζήμιας υπόθεσης.

Αλλά συντελούνταν επίσης αλλαγές στον κόσμο που επηρέασαν τους αναρχικούς. Μια νέα αντιεξουσιαστική άποψη είχε αρχίσει να διαμορφώνεται στη δεκαετία του 1970, και στη δεκαετία του 1980 ο καστρισμός θεωρήθηκε από τους αναρχικούς όπως πραγματικά ήταν (και είναι) - μια αυτοδιαφημιζόμενη δικτατορία που δεν εκπροσωπούσε το λαό της. Παρά το γεγονός ότι μια μακρόχρονη αλλά σταθερή αποκήρυξη του καθεστώτος του Κάστρο είχαν αρχίσει να διαμορφώνεται μεταξύ των αναρχικών στον κόσμο, ήταν ήδη πολύ αργά. Οι Κουβανοί αναρχικοί ήταν τα θύματα προκατάληψης και δυσφήμισης στον αναρχικό κόσμο, γιατί εκτός από το ότι αναγκάστηκαν να εξοριστούν ή να φυλακιστούν, αναγκάστηκαν να ζήσουν σε μια ζοφερή μοναξιά.

Παρ' όλα αυτά, οι Κουβανοί αναρχικοί ξεκίνησαν την έκδοση του νέου τριμηνιαίου περιοδικού τους, *Guangara Libertaria* το Νοέμβριο του 1979, στο Μαϊάμι, το πρώτο τεύχος του οποίου εμφανίστηκε τον Ιανουάριο του 1980. Ένα μέσου μεγέθους τεύχος αποτελείτο από 32 σελίδες, σχήματος 8.5 επί 11, τυπωμένο με μαύρο μελάνι σε χαρτί εφημερίδας. Η *Guangara Libertaria* είχε πλέον αντικαταστήσει τις δύο υπάρχουσες κουβανικές αναρχικές εκδόσεις *BIL* και *El Gastronomico*, οι οποίες ήταν μέτρια δελτία με περιορισμένη κυκλοφορία. Η *Guangara Libertaria* σχεδιάστηκε να έχει ευρύτερη απεύθυνση και ευρύτερη κυκλοφορία μεταξύ της κοινότητας των Κουβανών εξόριστων. Αυτή η νέα έκδοση χρηματοδοτήθηκε από τους συντελεστές της, τους συνδρομητές καθώς και τα μέλη του MLCE.

Το όνομα είχε προταθεί από τον Abelardo Iglesias, ο οποίος σημείωσε ότι «για τους Κουβανούς το όνομα αυτό σημαίνει θόρυβος, διαταραχή, ένα βαρύ αστείο. Σίγουρα σήμαινε bronca (ένα χοντρό αστείο) ή bulla (πομφόλυγας - ένα τρανταχτό επιχείρημα), αλλά και Guangara που μπορεί να ληφθεί και ως συνώνυμο του χάους και της αταξίας. Στην κατεύθυνση της διατήρησης αυτού του αναρχιστικού πνεύματος, η θέση του «διευθυντή» (στην πραγματικότητα, του εκδότη) καταργήθηκε και η *Guangara Libertaria* σχεδίαζόταν με συλλογική διαχείριση και επεξεργασία. Η συντακτική ομάδα περιλάμβανε τους Santiago Cobo, Omar Dieguez, Luis Dulzaides, Frank Fernandez και Casto Moscu. Τα διαχειριστικά ζητήματα ήταν το αντικείμενο μιας ομάδας στα μέλη της οποίας συμπεριλαμβάνονταν οι José R. Alvarez, Agustin Castro, Manuel Gonzalez και Aristides Vazquez. 11

Το περιεχόμενο της έκδοσης εκείνη την περίοδο αποτελείτο από άρθρα γραμμένα από τον συντακτική ομάδα, καθώς και αυτά που υποβάλλονταν από αναγνώστες (κυρίως Κουβανούς και Ισπανούς αναρχικούς) προερχόμενους από όλη την αναρχική διασπορά σε όλη την Αμερική. Δημοσιεύονταν επίσης μεταφράσεις από αγγλόφωνα αναρχικά

περιοδικά. Η *Guangara Libertaria* περιλάμβανε και μια στήλη βιβλιοκριτικής (με την επιμέλεια του Manuel Ferro), προσωπογραφίες ιστορικών προσώπων αναρχικών, καθώς και ειδήσεις και γνώμες για τα γεγονότα στην Κούβα και στην κοινότητα των εξόριστων. Κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων κυκλοφορίας της, η *Guangara Libertaria* είχε κυκλοφορία 1.000 φύλλων και διανεμόταν μόνο στο Μαϊάμι, αν και είχε και περίπου 100 συνδρομητές σε όλο τον κόσμο.

Λαμβάνοντας υπόψη τον τόπο όπου κυκλοφορούσε το περιοδικό, το Μαϊάμι -έδρα των ακροδεξιών Κουβανών εξόριστων- οι συντάκτες της *Guangara Libertaria* γνώριζαν από την αρχή ότι θα πρέπει να είναι προσεκτικοί όσον αφορά την εικόνα του περιοδικού. Υπήρχε μεγάλος κίνδυνος εκδήλωσης σωματικής βίας από ακροδεξιά στοιχεία, ενώ τόσο οι τοπικές όσο και οι ομοσπονδιακές αρχές, φυσικά, είχαν θέσει την εκδοτική ομάδα υπό στενή παρακολούθηση. Έτσι, κατά τα πρώτα χρόνια το περιοδικό ήταν αρκετά υποτονικό όσον αφορά την υπεράσπιση του αναρχισμού, έχοντας ως υπότιτλο *Η Επιθεώρηση της Εκλεκτικής Ελευθεριακής Σκέψης*. Δημοσιεύονταν, επίσης, άρθρα και μη αναρχικών, συμπεριλαμβανομένων και σοσιαλδημοκρατών, αν και φυσικά όλα αυτά τα άρθρα υπέπιπταν σε μια ευρεία «προοδευτική» σκέψη. Όλα αυτά οδήγησαν ορισμένους «δογματικούς» να καταλογίσουν στην *Guangara Libertaria* ότι ήταν περισσότερο «λογοτεχνική» παρά ελευθεριακή έκδοση.

Περίπου την περίοδο της εμφάνισης της *Guangara Libertaria* -στις αρχές του 1980-, το Μαϊάμι συγκλονίστηκε από διαδηλώσεις μετά την κατάληψη της πρεσβείας του Περού στην Αβάνα από Κουβανούς που ζητούσαν άσυλο. Οι αναρχικοί του MLCE στο Μαϊάμι συμμετείχαν ενεργά σε αυτές τις διαδηλώσεις, ενώ μετέτρεψαν κάποιες από αυτές τις διαδηλώσεις ενάντια στη δικτατορία του Κάστρο.

Τα πρώτα σημάδια αυτής της έκρηξης εμφανίστηκαν τις πρώτες πρωινές ώρες της 4ης Απριλίου 1980, όταν μια μικρή ομάδα Κουβανών εισήλθε στην περουβιανή πρεσβεία στην Αβάνα σε αναζήτηση πολιτικού ασύλου. Η περουβιανή κυβέρνηση αρνήθηκε να παραδώσει τους αιτούντες άσυλο στην κουβανική κυβέρνηση, και σε ανταπόκριση το κουβανικό καθεστώς ανακάλεσε τους φρουρούς που ήταν επιφορτισμένοι με τη φύλαξη της πρεσβείας. Μόλις αποσύρθηκαν οι φρουροί, ένα πλήθος περισσότερων από 10.000 ατόμων προσπάθησαν να ζητήσει άσυλο στην ίδια πρεσβεία.

Κατανοώντας τον κίνδυνο που ενέσχυε από αυτό το είδος διαμαρτυρίας, και θα μπορούσε να εξαπλωθεί γρήγορα, οι Αρχές αποφάσισαν, μετά από μια ομιλία από τον μεγάλο ηγέτη, να επιτρέψει σε όποιον ήθελε να εγκαταλείψει το νησί να το κάνει. Παρά την καταπιεστική και πανταχού παρουσία της κυβέρνησης και την προθυμία πολλών

υποστηρικτών της κυβέρνησης να καταφύγουν στη βία, σε λίγες εβδομάδες, μια γιγαντιαία έξοδος πήρε σάρκα και οστά. Περισσότερο από το ένα τέταρτο του εκατομμυρίου Κουβανοί άφησαν την πατρίδα τους με σκάφη που διατέθηκαν από Κουβανούς εξόριστους στο Μαϊάμι. Αυτό το θέαμα επρόκειτο να έχει διεθνείς επιπτώσεις.

Τα μέσα επικοινωνίας όλου του κόσμου παρακολούθησαν την μεγαλύτερη ανθρώπινη άτακτη φυγή στην ιστορία της Αμερικής, μια άτακτη φυγή πολιτικών (και οικονομικών) προσφύγων. Αυτό το θέαμα ήταν καταστροφικό για τις δημόσιες σχέσεις του καθεστώτος Κάστρο, παρά τις επιδέξιες προσπάθειες παραπληροφόρησης.

Ως αποτέλεσμα, η *Guangara Libertaria* ενισχύθηκε από μια σειρά διανοουμένων οι οποίοι διέφυγαν από την Κούβα μέσω της Mariel, μεταξύ των οποίων και συγγραφείς όπως ο Benjamin Ferrera, Enrique G. Morato, Miguel A. Sanchez, και ο αφροκουβανός ποιητής Esteban Luis Cardenas. Αυτό βοήθησε στη δημιουργία μιας νέας συλλογικότητας γύρω από την *Guangara Libertaria*, η οποία περιελάμβανε συγγραφείς, δοκιμιογράφους, ιστορικούς και ποιητές, άτομα όπως ο Pedro Leyva, Angel Aparicio Laurencio, Benito Garcia, Ricardo Pareja και Sergio Magarolas, μεταξύ άλλων.

Το ίδιο περίπου διάστημα και κατόπιν πρότασης του Sam Dolgoff, η *Guangara Libertaria* κατοχυρώθηκε ως μη κερδοσκοπική με την επωνυμία Διεθνής Εταιρεία Ιστορικών και Κοινωνικών Σπουδών (International Society for Historical & Social Studies - ISHSS). Διάφορα μέλη του MLCΕ χρημάτισαν μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Εταιρείας. Τα πλεονεκτήματα αυτής της διαδικασίας ήταν ότι επιτράπηκε στην *Guangara Libertaria* να δέχεται αφορολόγητες δωρεές και να ταχυδρομεί τα τεύχη της με ελάχιστο κόστος εντός των ΗΠΑ. Μετά την ενσωμάτωση της ISHSS, το περιοδικό αύξησε το τιράζ σε 3.000 φύλλα. Η κίνηση αυτή την κατέστησε ως ένα από τα μεγαλύτερα σε κυκλοφορία αναρχικά περιοδικά -ίσως το μεγαλύτερο- στις Η.Π.Α., το μοναδικό που κυκλοφορούσε στην ισπανική γλώσσα. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ανάπτυξης, η *Guangara Libertaria* άρχισε να δημοσιεύει μεταφράσεις από γαλλικές και ιταλικές αναρχικές εκδόσεις, αρχίζοντας επίσης να τυχαίνει καλύτερης προσοχής στο Μαϊάμι.

Αισθανόμενη πιο σίγουρη, η συλλογικότητα της *Guangara Libertaria* άρχισε να δημοσιεύει πιο ξεκάθαρα αναρχικά υλικά, κινούμενη πλέον πέρα από την σκέτη επίθεση στον Κάστρο. Άρχισε να δημοσιεύει επίσης επιθετικό υλικό στην αντιδραστική εξόριστη κοινότητα και την κυβέρνηση των ΗΠΑ. Οι επιθέσεις κατά της ακροδεξιάς ηγεσίας των εξόριστων επικεντρώθηκε στην έλλειψη πολιτικής φαντασίας, στον θρησκευτικό ή/και ψευδοδημοκρατικό προσανατολισμό της και αρκετά λανθασμένες πολιτικές και

κοινωνικές θέσεις της, συχνά με βάση την παραπληροφόρηση που φυτεύτηκαν από πράκτορες της προπαγάνδας του Κάστρο. (Ο σκοπός αυτής της παραπληροφόρησης ήταν να διασφαλιστεί ότι δεν υπάρχει βιώσιμη, δηλαδή, δημοκρατική και αντιεξουσιαστική αντιπολίτευση που θα μπορούσε να προκύψει στο Μαϊάμι, και έτσι ο Κάστρο θα μπορούσε να συνεχίσει να παρουσιάζει στον κουβανικό λαό την ψεύτικη επιλογή του καθεστώτος του ή της εξαιρετικά αντιδραστικής ηγεσίας των Κουβανών εξόριστών).

Κατά το φθινόπωρο του 1985, η *Guangara Libertaria* απέκτησε μια σειρά νέων διεθνών ανταποκριτών: Stephan Baciu στη Χαβάη, Ricardo Mestre στο Μεξικό, Cosme Paules στη Χιλή, Abraham Guillén στην Ισπανία, M.A. Sanchez στη Νέα Υόρκη και Victor Garcia στο Καράκας. Τόσο ο Garcia όσο και ο Guillén ήταν γνωστοί μεταξύ των ισπανών αναρχικών, και η συνεργασία τους έδωσε στην *Guangara Libertaria* μια διεθνή διάσταση, κάτι που πάντα επιδίωκε το MLCE.

Το 1986 η συλλογικότητα κυκλοφόρησε μια μεγάλη ειδική έκδοση, και από το 1987 η κυκλοφορία της *Guangara Libertaria* αυξήθηκε σε 5.000 φύλλα, καθιστώντας την το αναρχικό περιοδικό με την μεγαλύτερη κυκλοφορία στις ΗΠΑ. Η ποιότητα τόσο της γραφής όσο και της γραφιστικής παρουσίασης βελτιώθηκε και δύο νέοι συγγραφείς, οι Maria Teresa Fernandez και Lucy Ibrahim, συνέβαλαν τόσο σε μεταφράσεις όσο και σε ποιήματα. Η *Guangara Libertaria* άλλαξε υπότιτλο τον ίδιο χρόνο με το *Κραυγή της Ελευθερίας σε Μαύρο και Λευκό*. Το 1990, άλλαξε και πάλι στο *Από την Ελευθερία, για την Ελευθερία*.

Η πτώση της ΕΣΣΔ και η από καιρό αναμενόμενη τοποθέτησή της στο «χρονοντούλαπο της ιστορίας», έγινε δεκτή με αγαλλίαση από την *Guangara Libertaria*, αλλά και το υπόλοιπο MLCE. Η «Guangara» δημοσίευσε ένα κύριο άρθρο όπου προέβλεπε την ταχεία πτώση του Κάστρο. (Φυσικά, αποδείχτηκε λάθος σε αυτό, αλλά δεν ήταν μόνη της καθώς τέτοιου είδους προβλέψεις ήταν κοινές τις ημέρες που ακολούθησαν την πτώση του προστάτη του Κάστρο, ΕΣΣΔ).

Το 1992, η *Guangara Libertaria* κυκλοφόρησε το 50ό τεύχος της. Περιελάμβανε έναν απολογισμό όπου σημειωνόταν ότι είχαν κυκλοφορήσει πάνω από 225.000 αντίτυπα. Αλλά αυτή τη φορά όλοι οι εθελοντές, εντελώς μη έμμισθοι άρχισαν να νιώθουν κουρασμένοι και το τεύχος του Φθινοπώρου 1992 ήταν το τελευταίο τεύχος.

Θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι η *Guangara Libertaria* έπεισε τον μισό κόσμο για το ότι το καθεστώς Κάστρο ήταν κακό. Θα ήταν εξίσου υπερβολή να πούμε ότι κατέστρεψε την ιδεολογική βάση του καστρισμού. Ωστόσο, θα ήταν δίκαιο να πούμε ότι προσέβαλε τα

προπύργια του πληρωμένου αντικομμουνισμού στην εξόριστη κουβανική κοινότητα, και ότι απέκτησε δικαίωμα στη διαφωνία. Επίσης, θα ήταν δίκαιο να πούμε ότι άνοιξε τα μάτια πολλών που εργάζονταν υπό το βάρος των υπέρ του Κάστρο σταλινικών θέσεων. Στο τέλος, μια από τις πιο σημαντικές ενδείξεις για την επιτυχία της *Guangara Libertaria* ήταν ότι δημοσίευσε 54 τεύχη σε διάστημα 13 χρόνων, χωρίς ποτέ να έχει τιμή ή να πωλείται στο περίπτερο. Διετίθετο πάντα δωρεάν σε όποιον τη ζητούσε και υποστηριζόταν αποκλειστικά από τις εισφορές των μελών της ομάδας, των συνδρομητών της και τις υποστηρικτές του MLCE. Εκείνοι που εργάστηκαν στην *Guangara Libertaria* συνέχισαν τη δράση τους με πράγματα, όπως η συγγραφή βιβλίων και συμβάλλοντας σε άλλες αναρχικές εκδόσεις.

Όπως μπορεί κανείς να δει, οι αναρχικοί της Κούβας επέζησαν όλων των ειδών των διωγμών από το κράτος, που υποκινήθηκαν από τις πλούσιες τάξεις και το Κομμουνιστικό Κόμμα Κούβας. Θα πρέπει να γίνει εξίσου σαφές ότι οι ιδέες τους ήταν για πολλά χρόνια η πλειοψηφούσα άποψη στο εσωτερικό του κουβανικού εργατικού κινήματος. Αντιστάθηκαν στην ισπανική αποικιοκρατία, στην παρέμβαση των ΗΠΑ, στους μεγιστάνες της ζάχαρης και του καπνού, τους hacendados (μεγαλοτσιφλικάδες) και τους ιδιοκτήτες φυτειών, τους καπιταλιστές βιομήχανους και στην Πρώτη και Δεύτερη Δημοκρατίες και, τέλος, στο πιο δεσποτικό, ολοκληρωτικό καθεστώς που γνώρισε ποτέ η Κούβα.

Στη μακρά ιστορία τους που εκτείνεται σε περισσότερο από έναν αιώνα, οι αναρχικοί της Κούβας -εκείνοι οι οποίοι που κρατούσαν τα πανό, οι συγγραφείς, οι θεωρητικοί, οι ρήτορες, οι ακτιβιστές των συνδικάτων, οι προπαγανδιστές, και ακόμη και οι τελευταίοι μαχητές, υπέπεσαν σε γκάφες και έκαναν λάθη, τα οποία πρέπει να παραδεχτούμε και να αποδεχθούμε. Αλλά μπορούμε να είμαστε σίγουροι ότι το πνεύμα του ανιδιοτελούς αγώνα για το καλό της Κούβας και του λαού της θα διατηρηθεί. Αυτοί που επιβίωσαν μέχρι σήμερα είναι οι κληρονόμοι μιας μακράς παράδοσης ελευθερίας και δικαιοσύνης, ενωμένοι με την πεποίθηση ότι ο νέος αιώνας, θα φέρει την αυγή ενός καλύτερου κόσμου, ενός κόσμου στον οποίο οι ιδέες τους θα εφαρμοστούν τελικά στην πράξη.

Σημειώσεις:

1. Λίγο πριν τον θάνατό του ο Dick Ellington, ο αναρχικός στοιχειοθέτης και φίλος του Russell Blackwell, μου είπε ότι ενώ εγκατέλειπε την Ισπανία καθ' οδόν προς τη Νέα Υόρκη, ο Blackwell σκότωσε και έριξε στη θάλασσα δύο άνδρες της NKVD (της ρωσικής μυστικής αστυνομίας) οι οποίοι είχαν σταλθεί να τον δολοφονήσουν, επιβαίνοντας στο

ίδιο πλοίο που τον μετέφερε πίσω στην πατρίδα του, καθώς και ότι με την επιστροφή του αναγκάστηκε να ζήσει αρκετά χρόνια μια ημινόμιμη-ημιπαράνομη ζωή, φοβούμενος για την ύπαρξή του.

2. Εξαιτίας και προσωπικής εμπειρίας και πολιτική ανάλυσης, ο Blackwell εγκατέλειψε τον Τροτσκισμό και έγινε αναρχικός - και ίσως ένας από τους πιο προικισμένους όσον αφορά τον μαρξισμό, λόγω ακριβώς της προηγούμενης μαρξιστικής διαπαιδαγώγησής του.

3. Η κακομεταχείριση σε βάρος των πολιτικών κρατουμένων στις φυλακές του Κάστρο μπορεί να συγκριθεί -ίσως- με την κατάσταση των πολιτικών κρατουμένων στη Βραζιλία ως αποτέλεσμα του πραξικοπήματος του 1964, του πραξικοπήματος στη Χιλή το 1973 και κατά τη διάρκεια του «βρώμικου πολέμου», στην Αργεντινή, στα τέλη της δεκαετίας του 1970 με τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Και χωρίς να είναι τυχαίο, η συμμετοχή της CIA στα ζητήματα αυτά ήταν σημαντική.

4. Η Μοντσενί ήταν αναρχική για όλη της ζωή, μια από τις αναρχικές υπουργούς της αναρχοσυνδικαλιστικής συνμοσπονδίας CNT στην κυβέρνηση Καμπαγιέρο, κατά τη διάρκεια του Ισπανικού Εμφυλίου Πολέμου.

5. Ο Russell Blackwell μετέφρασε και δημοσίευσε αυτό το κείμενο στο τεύχος των Views And Comments, τον Δεκέμβρη 1961

6. Το La Cabana, που βρίσκεται στην είσοδο του Havana Bay, είναι ένας 400 και πλέον ετών ισπανικό φρούριο, το οποίο κατά τους αποικιακούς χρόνους λειτούργησε ως φυλακή αλλά και τόπος εκτελέσεων. Εκεί έγιναν και οι εκτελέσεις των πρώτων χρόνων της Επανάστασης.

7. Κόρη του Λουίτζι Αμπρί και γνωστή αναρχική συγγραφέας.

8. Για μια πιο πληρέστερη άποψη της βαρβαρότητας, δείτε την ταινία του Κώστα Γαβρά (Costa Guavas) Stage of Siege. Για μια αναρχική ανάλυση του ζητήματος της τρομοκρατίας και του αντάρτικου πόλης, δείτε την μπροσούρα You Can't Blow Up a Social Relationship: The Anarchist Case Against Terrorism, έργο ανώνυμων Αυστραλών αναρχικών, που εκδόθηκε από την Sea Sharp Press, καθώς και το έργο Bourgeois Influences on Anarchism του Λουίτζι Φάμπρι.

9. Μόνο το ίδιο το καθεστώς Κάστρο γνώριζε πόσοι φυλακισμένοι εκτελέστηκαν. Ωστόσο, κάποιος μπορεί να κάνει μόνο εικασίες. Σύμφωνα με τον ιστορικό Juan Clark, οι εκτελέσεις, οι ξυλοδαρμοί, οι απεργίες πείνας, τα ατυχήματα κατά τη διάρκεια της καταναγκαστικής εργασίας, οι αυτοκτονίες, η ποινή του θανάτου για «αντεπαναστατικά

εγκλήματα» και εγκλήματα «κατά της κρατικής ασφάλειας» είχαν ως αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους τουλάχιστον δεκάδες χιλιάδες Κουβανοί.

10. Οι Κουβανοί αναρχικοί δεν είχαν εγκαταλειφθεί ολοκληρωτικά. Εξακολουθούσαν να έχουν υποστηρικτές συμπεριλαμβανομένων των Jacobo Prince, Agustin Souchy, Gustavo Leval, Frank Mintz, Luce Fabbri, E. Cressatti, Edgar Rodriguez, Juan Campa, Fidel Miro, Ricardo Mestre, Marcos Alcon, Sam Dolgoff, Progreso Alfarache, Cipriano Mera, Luis Mercier, Llario Mafgarita, Helmut Rudiger, καθώς και οργανώσεων όπως η Αναρχική Ομοσπονδία Αργεντινής, η Αναρχική Ομοσπονδία Μεξικού, η μεξικάνικη CNT και η Libertarian League.

11. Όπως και σε τόσες άλλες συλλογικότητες, ο καταμερισμός της δουλειάς και των υπευθυνοτήτων δεν ήταν ίσος σε όλους και ο συγγραφέας αυτού του βιβλίου Frank Fernandez, ήταν ο ντε φάκτο εκδότης της *Guangara Libertaria* σχεδόν καθ' όλη της διάρκεια της ύπαρξής της.